

Arkivstudie Årstaberg

Arkeologisk utredning etapp 1

Brännkyrka 5:1
Årstaberg 1
Brännkyrka socken
Stockholms stad och kommun
Stockholms län
Södermanland

Ingela Harrysson

Arkivstudie Årstaberg

Arkeologisk utredning etapp 1

Brännkyrka 5:1

Årstaberg 1

Brännkyrka socken

Stockholms stad och kommun

Stockholms län

Södermanland

Ingela Harrysson

Stiftelsen Kulturmiljövård
Rapport 2017:29

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2017

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ISBN 978-91-7453-607-2

Tryck: Stiftelsen Kulturmiljövård, Västerås 2017

Innehåll

Inledning	5
Målsättning och metod	5
Undersökningsresultat	6
Undersökningen 1961–1962	6
Undersökningen 2003.	7
Sammanfattning utredning etapp 1, 2017	7
Utvärdering	8
Referenser	9
Kart- och arkivmaterial.	9
Litteratur	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10

Inledning

Seniorgården AB har inlett ett detaljplanearbete för delar av fastigheten Årstaberg 1. Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) fick förfrågan att genomföra en utredning etapp 1 och 2. Detta innebar att arbetet inleddes med en arkivstudie (etapp 1) på Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), och att fältarbete (etapp 2) skulle genomföras så fort marken var snö- och tjälfri. Fältarbetet i form av etapp 2 kom inte att genomföras då det vid arkivstudien visade sig att nu aktuell yta inom fornlämningen Brännkyrka 5:1 redan var undersökt och borttagen av Stockholms stadsmuseum 2003.

Figur 1. Fornlämningar i området. Brännkyrka 5:1, 6:1, 7:1 och 8:1 utgör det så kallade Bergagravfältet. Utredningsområdet motsvaras av Brännkyrka 5:1. Utdrag ur FMIS, återges här ej skalenligt.

Målsättning och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om delar av det så kallade Bergagravfältet Brännkyrka 5:1 eller andra okända fornlämningar fanns kvar inom rubricerad fastighet. Utredning skulle genomföras som arkivstudie och inventering i fält (etapp 1). Därefter skulle fältarbete genomföras i form av söschakt (etapp 2).

Etapp 1 omfattade arkivstudier vid ATA där material från äldre undersökningar beställdes fram och gick igenom. Etapp 2 (den inplanerade fältinventeringen där ytor och vissa topografiska objekt skulle mätas in) kunde inte genomföras på grund av vinterväder.

Undersökningsresultat

Arkivstudien inleddes med en genomgång av materialet för fasta fornlämningar i Brännkyrka socken, Södermanland (dnr 88/1931). Där rubriceras föreliggande gravfält som nr 3, gravfält öster om Årsta skola. Gustav Adolf Hellman genomförde den första inventeringen och upprättade då även en översiktskarta. På kartan och i medföljande beskrivning återges gravfältet ligga inom ägan för byn Årsta gård. Gravfältet var och är beläget öster om Årsta (gamla) skola på en moränplatå med berg i dagen i norr. Vid inventeringstillfället noterades 29 fornlämningar inom gravfältet, varav 27 stycken rubricerades som högar och två stycken som stensättningar, en rund och en rektangulär. Gravfältet låg då i anslutning till vägen mot Årstaviken och vägen mot Årsta.

År 1935 återkom G.A. Hellman till gravfältet och restaurerade då grav nr 5, 8, 9, och 10 (enligt hans numrering, dnr 1972/1935).

År 1944 undersöktes tre anläggningar på gravfältet, och 1961–1962 undersöktes 42 anläggningar av M. Björkroth (ATA 3526/63 och 5442/59). Det senare diarienumret är sannolikt felaktigt inskrivet hos ATA – akten innehöll i motsats till vad som förväntades inga uppgifter från undersökningen 1944, och av denna anledning kom arkivgenomgången ej att beröra detaljer kring denna undersökning.

Vid fornminnesinventeringen för den ekonomiska kartan 1951 delades gravfält nr 3 upp i RAÄ nr 5, 6, 7 och 8 som sedermera blivit Brännkyrka 5:1, 6:1, 7:1 och 8:1. Inom fornlämningen Brännkyrka 5:1 identifierades vid inventeringen tio anläggningar (3, 3A, 3B, 4, 8, 8A, 30, 30A, 30B och 30C) (Rydberg 1971:2).

Undersökningen 1961–1962

Vid de arkeologiska undersökningarna som gjordes 1961 och 1962 undersöktes fornlämningarna Brännkyrka 5:1, 6:1, 7:1 och 8:1. Totalt kom 51 anläggningar att undersökas där depositionerna av kremerat benmaterial var fördelade över en brandgrop och 31 brandlager, dessutom påträffades 19 skelettgravar. Flera av gravarna innehöll mer än en deposition där brända ben och skelettbegravning förekom i samma anläggning.

Gravfältet daterades genom en analys av fynden till äldre vendeltid (550 e.Kr.) och till vikingatid (cirka 1000 e.Kr.) och då bedömdes Brännkyrka 7:1 utgöra de äldsta delarna av gravfältet. Brännkyrka 8:1 bedömdes utgöra de yngre delarna (Björkroth 1963; Rydberg 1971).

Eftersom man under 1960-talet (och även tidigare) endast undersökte de anläggningar som var synliga ovan mark och inte tog fram ytor mellan gravarna ansåg man att det förelåg en viss risk för att ytterligare anläggningar kunde ligga kvar (Brynja 2000:6). Brynja rekommenderade därför i sin rapport från 2000 att gravfältet borde förundersökas igen för att ta reda på om fornlämning ligger kvar inom ytan som undersöktes på 1960-talet.

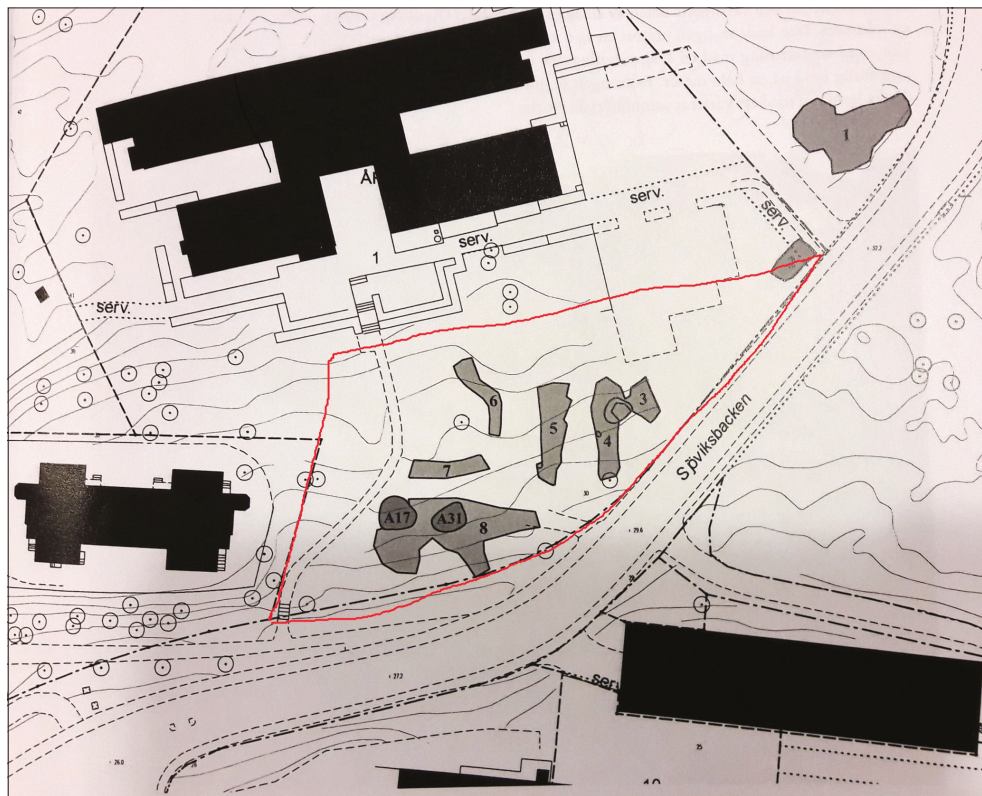
Undersökningen 2003

År 2002 förvärvade byggföretaget JM fastigheten Årstaberg 1 i syfte att bygga flerbostäder. Detta ledde till att Stockholms stadsmuseum under säsongen 2003 utförde en för- och slutundersökning av aktuell fastighet. Vid undersökningen upptogs åtta schakt fördelade över ytan norr om Sjöviksbacken (dessvärre saknas uppgift om schaktens areal men uppskattningsvis cirka 500 m²). I schakt nr 8 påträffades en sedan tidigare okänd grav och i schakt nr 5 en hård – övriga schakt var tomma på arkeologiska lämningar. Schaktdjupet varierade mellan 0,1 och 0,6 meter och i samtliga schakt fanns fyllnadsmassor som innehöll recent skräp i form av tegel, glas, porslin, metallskrot etc.

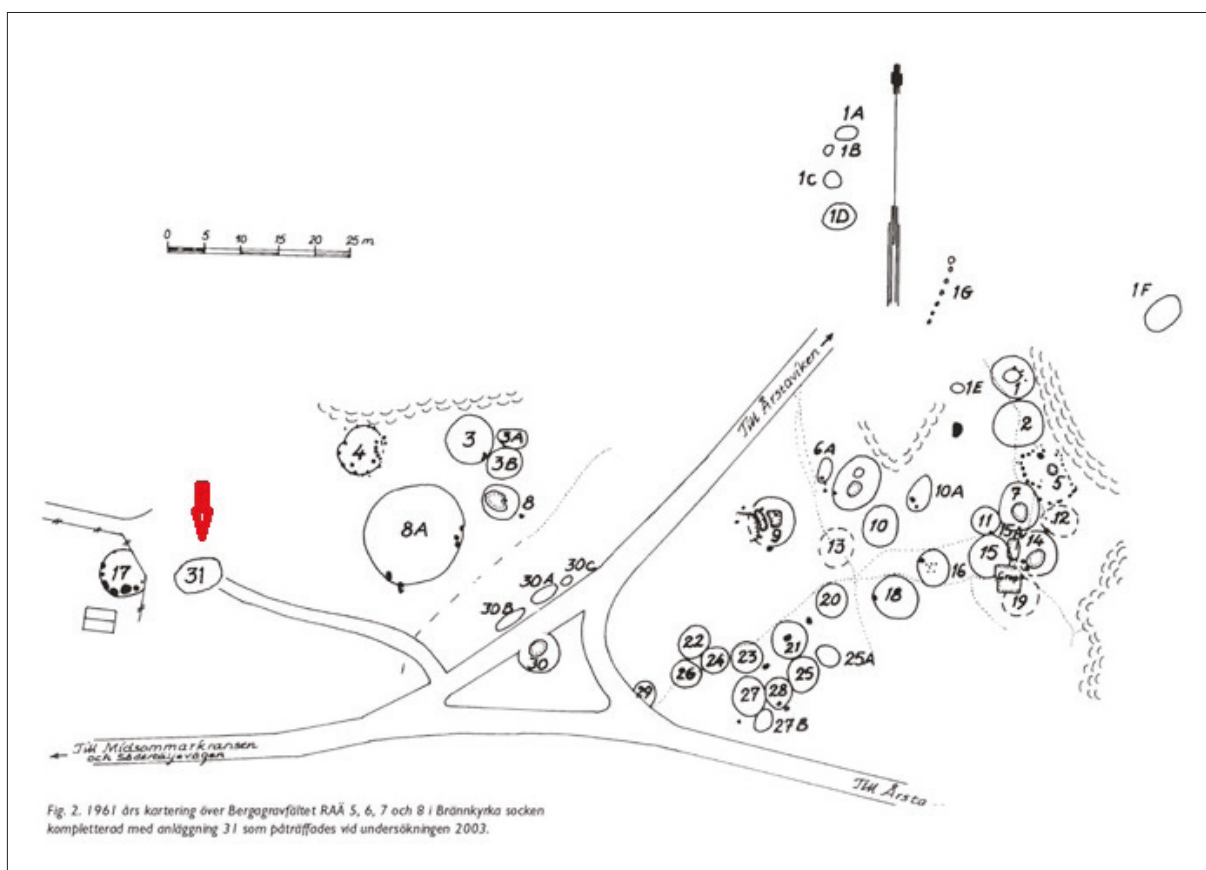
Graven som påträffades i schakt nr 8 framkom under ett uppmot halvmeter tjockt lager av fyllnadsmassor och sopor från tidigt 1900-tal. I massorna påträffades även föremål som kunde dateras till 1600- eller 1700-tal, bland annat en fot från en trefotsgräva av yngre rödgoods. Graven bedömdes vara svårt skadad och endast rester fanns kvar av den överliggande stenpackningen. Ursprungligen bedömdes den ha varit cirka 6 meter i diameter och 0,5 meter hög. Under stenpackningen påträffades två koncentrationer med ett fåtal brända ben. Graven daterades preliminärt utifrån form till yngre järnålder.

Sammanfattning utredning etapp 1, 2017

Efter att arkivmaterial från tidigare inventeringar och arkeologiska undersökningar sammanställts bestämdes i samråd med länsstyrelsen att utredningen av fornlämningen Brännkyrka 5:1 inom fastigheten Årstaberg 1 inte behövde gå vidare till etapp 2. Fältarbetet inom fornlämningen Brännkyrka 5:1 som utfördes 2003 bedöms täcka det syfte utifrån rådande förutsättningar som efterfrågas av länsstyrelsen i förfrågningsunderlaget (dnr 43111-42875-2016).

Figur 2. Schakten som drogs vid undersökningen 2003 samt nu aktuellt undersökningsområde markerat med rött. Utdrag ur Hedlund, J. 2005, återges här ej skalenligt.

Figur 3. Samtliga undersökta anläggningar vid Bergagravfältet (utom de från 1944 års undersökning). Anläggningen som undersöktes 2003 är markerad med en röd pil. Utdrag ur Hedlund, J. 2005, återges här ej skalenligt. Figur 2–3 används efter godkännande av John Hedlund, Stockholms stadsmuseum, via mejl 2017-01-19.

Utvärdering

Då det vid arkivstudien visade sig att nu aktuell yta inom fornlämningen Brännkyrka 5:1 redan hade undersökts av Stockholms stadsmuseum 2003 avbröts arbetet efter arkivstudien. Fornlämningen Brännkyrka 5:1 bedöms vara undersökt och borttagen i sin helhet inom fastigheten Årstaberg 1.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Fasta fornlämningar i Brännkyrka socken, Södermanland. ATA dnr 88/1931.
G.A. Hellmans gravfältsinventering och restaurering. ATA dnr 1972/1935.
M. Björkroth. Arkivrapport ATA. ATA dnr 3526/63.

Litteratur

Björkroth, M. 1961–1962. *Brännkyrka, gravfält 5–8*. Arkeologisk rapport. Stockholms stadsmuseum.
Brynja, E. 2000. *Årstadal. Arkeologisk utredning. Fornlämningar, kulturlandskap och kulturhistoriska lämningar*. Stockholms stadsmuseum Rapport 2000:3.
Hedlund, J. 2005. *Årstaberg 1, del av Bergagravfältet*. Stockholms stad. Södermanland. Brännkyrka socken. RAÄ 5, 6 och 8. Arkeologisk undersökning 2004. Stockholms stadsmuseum rapport 2005:2.
Hedlund, J. 2009. *Ett krönröse på Årstaberg från sen bronsålder*. Arkeologisk undersökning. Stockholms stad. Södermalm. RAÄ 201. Brännkyrka socken. Rapport Stockholms stadsmuseum 2009:5.
Rydberg, B. 1971. *Gravfältet vid Berga i Brännkyrka*. Trebetygsuppsats i nordisk och jämförande fornkunskap. Stockholms universitet.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM16176
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	43111–42875–2016, 2016-12-21
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1
<i>Undersökningsperiod:</i>	Januari 2017
<i>Exploateringsyta:</i>	–
<i>Personal:</i>	Ingela Harrysson
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Stockholm
<i>Socken:</i>	Brännkyrka
<i>Fastighet:</i>	Årstaberg 1
<i>Fornlämning:</i>	Brännkyrka 5:1
<i>Ekonomiska kartan:</i>	10I 5f
<i>Koordinatsystem:</i>	–
<i>Koordinater:</i>	–
<i>Höjdsystem:</i>	–
<i>Inmätningssmetod:</i>	–
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	–
<i>Fynd:</i>	–